

Juryrapport

Vredeman de Vries Prijs voor Architectuur 2020

Algemeen

De Vredeman de Vries Prijs voor Architectuur 2020 is tot stand gekomen op initiatief van de provincie Fryslân. Voor de prijs komen gebouwen en/of openbare inrichtingen in aanmerking die in de twee voorafgaande kalenderjaren zijn opgeleverd in de provincie Fryslân.

De prijs wordt uitgereikt aan de architect en aan de opdrachtgever van het winnende bouwwerk.

Doel van de tweejaarlijkse prijs is impulsen te geven aan opdrachtgevers en opdrachtnemers én om de belangstelling voor architectuur en ruimtelijke kwaliteit bij een breed publiek te vergroten. Dit jaar wordt de prijs voor de elfde keer uitgereikt.

Jury

De jury is als volgt samengesteld:

- Diana Lautenbag / architect
- Jef Mühren / directeur Stichting MOOI Noord-Holland
- Karin Peeters / stedenbouwkundig ontwerper
- Annet Ritsema / architect en stedenbouwkundig ontwerper
- Peter de Ruyter / landschapsarchitect

Annet Ritsema fungeert als voorzitter en ziet in die hoedanigheid toe op het correcte verloop van de bijeenkomsten, het beoordelingsproces, op de verslaglegging en op de presentatie daarvan. Zij treedt naar buiten op als enig woordvoerder van de adviescommissie.

Inzendingen

Vierentwintig projecten zijn voor de Vredeman de Vries Prijs voor Architectuur 2020 ingezonden en door de jury (adviescommissie) beoordeeld. Tijdens de eerste beoordelingsronde zijn vijftien inzendingen geselecteerd. Daarvan zijn vijf inzendingen geselecteerd om te bezoeken. Tijdens het bezoek van de vijf inzendingen heeft de jury uiteindelijk vier projecten genomineerd, waarvan twee projecten als winnende inzending worden voorgedragen.

Juryverslag

Opvallend is dat - ondanks het geringe aantal inzendingen dit jaar – het niveau van de inzendingen hoog is. Er is met veel liefde en aandacht aan de prijsvraag meegedaan, met een groot aantal architecten uit het noorden van ons land. De noordelijke provincies blijken, net als bij vorige edities van de prijsvraag, voldoende vakkundige ontwerpers te huisvesten die kwalitatief hoogwaardige gebouwen maken. Dit ziet de jury als een positief en belangrijk signaal voor de regio en voor noordelijke ontwerpers in spe: er is een traditie van hoogwaardig ruimtelijk ontwerp om op voort te bouwen.

De inzendingen bevatten een breed spectrum aan type en schaal van projecten en zijn geografisch redelijk verspreid over Fryslân, waarbij de hoofdstad Leeuwarden de meeste projecten kent. Ingezonden projecten betreffen zowel (recreatie)woningen, als bedrijfspanden, woon-werklocaties en inrichtingen van openbare ruimte. Het gaat daarbij zowel om nieuwbouw, als renovatie- en herbestemmingsprojecten.

De brede waaier aan projecten en de hoge kwaliteit ervan heeft tot levendige discussies bij de jury geleid. Want welke beoordelingscriteria zijn leidend? De ruimtelijke verschijningsvorm? De bijdrage die het project levert in brede zin aan de maatschappij? De duurzaamheid van het project? De mate van samenwerking tussen ontwerper en opdrachtgever(s)? Of toch de iconowaarde of, binnen de jury, ook wel de wow-factor genoemd? Waar gaat je hart sneller van slaan?

De bespreking van al deze aspecten per project maakt dat de adviescommissie vooral heeft gekeken naar de manier waarop de projecten ruimtelijk zijn ingepast en hoe de ruimtelijke ingreep de ruimtelijke en/of maatschappelijke context heeft verrijkt. De wow-factor is in de discussies genuanceerd. Het Friese landschap is kwetsbaar in zijn ruimtelijke verschijningsvorm. De openheid, maar ook de grote diversiteit aan landschapstypen vraagt om genuanceerde ingrepen. Veelal betekent dit een subtiele, welhaast vanzelfsprekende invulling en als uitzondering – op plekken die daarom vragen – een iconische invulling. Beide vormen van ingrepen zijn complementair aan elkaar en ook als zodanig beoordeeld door de jury.

Daarbij ziet de jury dat veel subtiele, ingetogen en ambachtelijke projecten, waarbij de ontwerpen dienend zijn aan hun omgeving, leiden tot een sterke dialoog tussen opdrachtnemer, opdrachtgever én die omgeving. De jury is positief over deze participatieve rol van de architect, zeker wanneer met architectonische verfijning en slimme, duurzame technieken de architect haar ambacht heeft kunnen inbrengen en waarmaken.

De meerwaarde van terughoudendheid heeft de jury geholpen in haar keuze. Zo is er veel waardering voor de eenvoud van de materialisering in het project van Brouwerij Fortvna op Vlieland. Een simpele houten en duurzame gevel, gecombineerd met een eigenwijze kapel biedt een spectaculair uitzicht op de Waddenzee. De scheve vormen van de daklijn verhouden zich minder fraai met het omringende duinlandschap en aangrenzende bedrijfsgebouwen. Maar dat dit ontwikkeld is op een 'gewoon bedrijventerrein', is bewonderingswaardig en biedt een mooie bijdrage aan het toeristisch programma van het eiland. Ook de herinrichting van de Ooster- en Westerdiepswal in Kollum krijgt veel waardering van de jury, met name door de eenvoud en vanzelfsprekendheid in het ontwerp. Het lijkt of de nieuwe inrichting van de openbare ruimte er al decennia ligt. Door het brug-momentum op de kruising van de Voorstraat en de Sylsterryd in het ontwerp de versterken, krijgt deze cruciale plek in het centrum van Kollum weer het elan en betekenis die het vanuit het verleden heeft, als verbinding naar de Lauwerszee.

Het project Studio INAMATT is als project volstrekt natuurlijk op haar plek geland. Het is een ontwerp waar (buiten Pingjum) niet over wordt gesproken, maar tegelijkertijd veel toevoegt. Niet zozeer door haar architectuurbeeld (want terughoudend) of inpassing (goede plaatsing in landschap), maar veel eerder door haar functie (solitaire woon-werklocatie) en de goed doordachte vertaling van duurzaamheid door natuurlijke ventilatie, lokaal herwinbare materialen en zonne-energie voor de buurt. Ook Nieuw Greetinga in Harlingen krijgt waardering van de jury door de zorgvuldigheid van deze inbreiding. Ondanks dat huurwoningen vaak een beperkt ontwikkelbudget hebben, kent het project een krachtige en rijke

detaillering. De beeldtaal refereert naar de voormalige loodsen. Hiermee sluit het project mooi aan op de omgeving en krijgt ouderenhuisvesting een juiste plek in het stedelijk weefsel: zelfstandig en midden in de maatschappij.

Het Bestjoershûs van Sudwest-Fryslan krijgt van de jury waardering vanwege de zeer zorgvuldige en ambachtelijke transformatie van het monumentale pand. De keuze om de oorspronkelijke functie terug te brengen in de omgeving en een lokale architect in te zetten voor de restauratie getuigt van grote betrokkenheid van de opdrachtgever en liefde om de plek door te geven aan toekomstige generaties. Het vakmanschap van de architect is zowel afleesbaar in detaillering, kleurgebruik als in het slim verduurzamen van een rijksmonument. De verschillende onderdelen van het gemeentelijk, ambtelijk apparaat in Sneek zijn - na de gemeentelijke herindeling - geconcentreerd rond de Marktstraat. De gebouwen zijn over het algemeen slim ingepast in het stedelijk weefsel, waarbij de kwaliteit van de buitenruimte op onderdelen wat achter blijft. Toch verdient deze bundeling van publieke voorzieningen in het oude centrum van Sneek alle lof.

Uiteindelijk zijn na projectbezoek vier nominaties geselecteerd:

- **Energie Kenniscentrum Leeuwarden**
- **RUG/Campus Fryslân in de beurs van Leeuwarden**
- **Herinrichting stationsgebied Leeuwarden**
- **Restauratie en nieuwbouw van een woning in Oudemirdum**

Energie Kenniscentrum Leeuwarden:

Het gebouw is gelegen op de top van de voormalige vuilstort Schenkenschans in de westelijke stadsrand van Leeuwarden. Door de komst van de Haak om Leeuwarden wordt de voormalige 'achterkant' van de stad met anonieme bedrijventerreinen meer en meer een voorkant met representatieve gebouwen. De Schenkenschans en directe omgeving is in de gebiedsontwikkeling 'Nieuw Stroomland' aangemerkt als 'energiecampus'. Het kenniscentrum is een van de eerste gerealiseerde ontwikkelingen en met recht een visitekaartje voor de nog te ontwikkelen campus als geheel. Tegelijkertijd is het markante gebouw een icoon aan de A31, de Haak om Leeuwarden. Als een icoon ergens past in Fryslân, dan is het hier.

De jury is bijzonder gecharmeerd van de kenmerkende horizontaliteit van het gebouw. Als een markant en eigentijds 'hoofddekse' benadrukt het gebouw de top van de Schenkenschans. Door een vernuftig systeem van verstelbare poten onder het gebouw kunnen zettingen in de voormalige vuilstort worden opgevangen en lijkt het gebouw iets te zweven. In het gebouw zijn diverse bedrijven op het vlak van duurzaamheid en energie gevestigd.

Door de indeling van het gebouw met een centrale ontmoetingsruimte ontstaat op een natuurlijke wijze interactie tussen de huurders onderling, maar is er ook gelegenheid om bijvoorbeeld studenten te ontvangen voor lezingen. Het uitzicht vanuit het gebouw op de omgeving is fenomenaal. Door de verticale lamellen - die als een schil de horizontale schijf omsluiten - is er voor de gebruikers overal contact met het stadslandschap en het landschap van de voormalige Middellzee. De lamellen kunnen indien nodig als zonwering worden ingezet. In het interieur is zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van circulariteit. Zo is in de wanden de voormalige basketbalvloer van het Kalverdijkje (Aris) verwerkt.

Wel is de jury kritisch op de afwerking van het interieur en de buitenruimte. De aankleding van de kantoren en kantine sluiten (met systeemplafonds / sanseveria's etc.) beperkt aan op het "rauwe" ontwerpconcept van het gebouw. Een radicaler materiaalgebruik zou meer op zijn plaats geweest zijn. Ondanks het spectaculaire uitzicht doet de buitenruimte nu vooral aan als restruimte. Hier kan vanuit het oogpunt van de ontwikkeling van biodiversiteit (kruidenrijk gras + aangepast maaibeheer) en belevingswaarde nog een belangrijke stap worden gemaakt.

RUG/Campus Fryslân in de beurs van Leeuwarden:

De voormalige beurs voor de handel in agrarische producten is getransformeerd tot de Campus Fryslân, onderdeel van de Rijksuniversiteit Groningen. De faculteit richt zich op de multidisciplinaire bestudering van wetenschappelijke vraagstukken, samenhangend met thema's die als relevant zijn bestempeld voor de Friese regio.

In het rijksmonument uit 1880 van architect Romein – waarin tot voor kort de bibliotheek zat – is een fors onderwijsprogramma ontwikkeld. Het programma van eisen voor de architect ging uit van het zogenaamde 'collegemodel', waarbij de (internationale) studenten elkaar veel ontmoeten in informele en formele ruimten. De architect heeft het nieuwe programma gesitueerd in de oudbouw middels het mantra; '100% oud en 100% nieuw'. Dit werkt goed en leidt soms tot prachtige contrasten in materiaalgebruik en ruimtelijke beleving.

Toch stelt juist die ruimtelijke beleving op hoofdlijnen de jury teleur. Zo is de monumentale entree van de beurs door het overspannen nieuwe programma te veel gevuld geraakt, waardoor de ruimtelijkheid – de essentie van het gebouw bij binnenkomst – voor een groot gedeelte verloren is gegaan. Ook ziet de jury het als een gemiste kans dat de kantine van het gebouw – door plaatsing op de 1^e etage – geen interactie bewerkstelligt met de stedelijke omgeving. Zonde voor de stad en voor de studenten. In het gesprek met de opdrachtgever en architect op locatie bleek dat het programma van eisen voor de architect een gegeven was en dat daaraan niet meer te tornen viel. Een ontwerponderzoek voorafgaand aan het programma van eisen had volgens de jury tot een betere afstemming tussen programma, gebouw en omgeving geleid. Toch is binnen dat programma van eisen door de architect een topprestatie geleverd. Met name de ambachtelijke details en het voortdurende contrast tussen oud en nieuw, waarbij het verhaal van het gebouw overal afleesbaar blijft, is indrukwekkend en maakt dat je constant om je heen blijft kijken.

Herinrichting stationsgebied Leeuwarden:

Het stationsgebied van Leeuwarden was tot 2018 een gebied waar je vooral snel doorheen liep op weg naar de binnenstad. Met het binnenhalen van het Europese predicaat Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad 2018 werd de roep om het stationsgebied anders in te richten steeds sterker. Zou het mogelijk zijn om het gebied, inclusief busstation en openbare ruimte tot aan de Prins Hendrikbrug in te richten als aantrekkelijk verblijfsgebied?

In nog geen drie maanden tijd werd door een team van ontwerpers onder stoom en kokend water een inrichtingsplan gemaakt. Het doorgaande verkeer is deels verwijderd en grote opgetilde plantvakken – met de bestaande monumentale bomen daarin opgenomen – zorgen voor een logische routing voor de voetgangers en een aangename plek. De prachtige mistfontein 'Love' van Jaume Plensa is de kers op de taart.

De jury is kritisch op het korte tijdsbestek waarin het plan tot stand is gekomen. Kwaliteit heeft tijd nodig. Met name de verkeerssituatie direct grenzend aan het station komt nog steeds druk en rommelig over. De zogenaamde 'shared space', waarbij verschillende verkeersmodaliteiten elkaar respecteren in een open ruimte komt onvoldoende uit de verf, omdat de verkeersintensiteit te groot is. Sterker, het levert onveilige situaties op en gaat ten koste van de voorgestane verblijfskwaliteit (verkeerslawaaï). Als er meer tijd en geld was geweest was het wellicht mogelijk geweest om de opgave op een hogere, stedenbouwkundige schaal 'aan te vliegen' en de doorgaande autoroute voorlangs het station naar beneden te brengen, zoals bijvoorbeeld is gebeurd bij station Leiden. Tegelijkertijd is er respect bij de jury voor wat binnen een kort tijdsbestek is gerealiseerd en de grote stap die er op het gebied van de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit is gemaakt. De jury is met name gecharmeerd van het nieuwe busstation. Door de zijdelingse ligging en de zorgvuldige detaillering is hier een knappe verkeersmachine ontstaan.

Restauratie en nieuwbouw van een woning in Oudemirdum:

In Gaasterland is een bijzondere samenwerking tussen twee architecten ontstaan, de een als opdrachtgever en de ander als opdrachtnemer. De vraag was om een nieuwe recreatiewoning te bouwen op een open plek in de Gaasterlandse bossen. Op die plek stond al een oud landarbeidershuisje. In plaats van sloop en nieuwbouw, wat vaak gebeurt bij deze opgave, is gekozen voor behoud van het bestaande uit respect voor het verleden en voor nieuwbouw naast oudbouw. De gemeente heeft hieraan meegewerkt door de oorspronkelijke woning tot bijgebouw te bestempelen en de nieuwbouw als hoofdwoning. Het oude huisje is zorgvuldig gerestaureerd. Om een goed beeld van de oorspronkelijke situatie te krijgen is er bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd. De nieuwbouw contrasteert sterk met de oudbouw door zijn vorm, materialisering en kleurgebruik. De buitenruimte, de prachtige open plek in het bos, brengt de twee bij elkaar en is zeer terughoudend ingericht. Zo is de parkeerplaats een karrenspoor in het gras. De buitenruimte wordt beheerd als kruidenrijke weide en het extensieve maai-beheer door een boer uit de omgeving resulteert in een rijke biodiversiteit.

De jury is erg gecharmeerd van het resultaat van deze bijzondere samenwerking. De liefde voor de plek van opdrachtgever en architect is duidelijk voelbaar. Het behoud van het bestaande naast het toevoegen van een nieuw, karakteristiek volume spreekt tot de verbeelding. Er is een vanzelfsprekende invulling van een boerenerf ontstaan, waarbij weide en erf in elkaar overvloeien. Het contrast tussen jong en oud weerspiegelt zich ook in de inrichting van de beide woningen. Is de voormalige boerenwoning knus met kleine raamopeningen, de nieuwe woning opent zich naar het omringende landschap met grote raampartijen die bij afwezigheid kunnen worden afgesloten door grote houten wanden. De jury is kritisch op de duurzaamheidsambities in het plan. Beide woningen zijn traditioneel aangesloten op gas en elektra terwijl – juist op deze ruime plek en met deze budgetten – een meer zelfvoorzienende inrichting van nutsvoorzieningen goed inpasbaar had kunnen zijn.

Conclusie

De jury heeft afsluitend een uitgebreide discussie gevoerd om tot een winnaar te komen. Uiteindelijk is gekozen voor een tweetal winnaars. Twee, omdat waar de jury bij het ene project onder de indruk was van het technologisch en duurzaam vernuft, zij juist een consequente doorvertaling en aandacht tot in detail en buitenruimte miste. En bij het project waar juist de verfijning, het ambachtelijke en de aandacht voor de omgeving indruk maakte, door de jury een goede inpassing van duurzame techniek gemist werd. De jury concludeert dat de twee projecten in die zin complementair zijn en elkaar aanvullen in gedachtegoed en ontwerphouding. Beide inzendingen zijn van een bijzonder, hoogstaand niveau en hebben recht op een prijs.

De winnaars van de 11e Vredeman de Vries Prijs voor Architectuur 2020 zijn – ex aequo – **Energie Kenniscentrum Leeuwarden én Restauratie en nieuwbouw van een woning in Oudemirdum**

Augustus 2020
